

Søren Ulrik Thomsen

HJEMFALDEN

Vindrose

Digte

25 kugler fra arsenalet

ANNE-MARIE MAI

Hvis man af og til tager sig en rundgang i antikvariatene, lærer man hurtigt flere kanoner at kende, bl.a. en kanon over særligt efterspurgte udgivelser i nyere dansk litteratur. Og den er langt fra identisk med de mest kendte og læste titler; antikvar-kanon tæller eksempelvis Dan Turèlls og Peter Laugesens første udgivelser, læst af få, men klassikere blandt samlere, der satser på deres kommende værdi, eller blandt passionerede, der bare *må* have daglig udsigt til disse klenodier. Antikvar-kanon tæller også første udgaver af Søren Ulrik Thomsens og Michael Strunges bøger og særlige danske serier fra forlagene Arena og Jorinde & Joringel.

Enhver beskæftigelse med litteratur, fra køb og salg og antikvarisk omsætning til litteraturhistoriens sjakren er fuld af alle mulige slags vurdering, værdiansættelse, valg og fravalg, fuld af kanonisering af tekster og værker.

Antikvariaternes kanon baserer sig selvfølgelig på det tabte og det sjældne, rariteterne, modsat undervisningssystemets kanon, der som sine vigtigste parametre har udbredelse og gennemslagskraft i et læsende publikum, kunstnerisk kvalitet, dannelsepotentialer og litteraturhistorisk repræsentativitet. Effekter, som kanonformuleringen i sig selv skaber og bekræfter. Men tænk nu, hvis... tænk nu, hvis de lidenskabelige samleres kanon over nyere dansk litteratur, eller digterspireernes kanon, som den enkelte så nødtigt krammer ud med, blev gængs.

Tanken bliver fristende, når man som underviser i teksthistorie på danskstudiets grundfag er i gang med tredje runde med tekster og værker, som de studerende har haft som pensum både i folkeskolen, på gymnasiet og altså nu igen på universitetet. God gerning kan selvfølgelig aldrig gøres for ofte, selv om resultatet og indsatsen måske før har været be-

grænset, kan dyden blive svært kedelig, og inden en gaben breder sig, udtaler underviseren skyndsomt sit fromme håb om, at universitetsundervisningen kvalificerer de læsninger, de studerende allerede har erfaringer med, og tekstkorpus vokser selvfølgelig betragteligt fra 3. g. til universitets grundfag. Her læses ikke bare Klaus Rifbjergs digt „Frihavnen“, men hele den skelsættende *Konfrontation* - eller „Konfrontationer“, som den slet er og ret er vokset til i Undervisningsministeriets *Dansk litteraturs kanon. Skønlitteraturen i skolen*, 1994. Og der læses også andre modernistiske tekster og værker end de kanoniserede af Rifbjerg, af Sørensen og Seeberg, både i holdundervisningen og af den enkelte studerende, og man har også allerede længe før de seneste heftige skoser til genren „den nationale litteraturhistorie“ fundet ud af at læse Eliot, Pound, Kafka, Sartre og Böll og øvrige europæiske og amerikanske forbilleder og inspirationskilder i moderne dansk litteratur. Og alligevel: i undervisningssystemet er kanon så stærk, at man for en sikkerheds skyld tager det vigtigste danske stof forfra tre gange. Modsat folkekirken arbejder vi ikke med to tekstrækker, men med en forfatterliste, hvis sidste del til gengæld er genstand for hyppige ændringer, ikke mindst under indtryk af den litterære kritiks højt istemte lov- og klagesange. Med det voksende antal udgivelser er den litterære kritik blevet en (alt for) magtfuld guide for hele den litterære institution.

I den nyere danske litteratur har især modernismen haft stærke kanonører, der har placeret deres pejlemærker omkring Rifbjerg og Sørensen, og her er jo bestemt også noget at sigte efter og læse på. „Frihavnen“ og „Tigre“ er sammen med Johannes V. Jensens „Maskinerne“ og Tom Kristensens „Nat i Berlin“ kanoniske tekster for analyser af for-

skellig observans og hjørnestene i flere slags litteraturhistoriebetragtning. Og man hører ekkoet af sine dansklæreres henholdsvis milde og mørke stemmer, når man giver sig i kast med analyserne af de slidstærke stykker og prøver at variere de gode, gamle grundspørgsmål til teksterne.

Den analytiske praksis, den tænkning og den kanonudvikling, som har fundet sted omkring modernismen i det 20. århundredes danske litteratur, tegner linier også for kanons videre forløb. Modernismens skrappe analytikere og formidlere søger dens fortsættelse og forbedrelse, dens før, nu og efter. Og når det gælder kanonudviklingen er det værd at bemærke, at der er værker og teksttyper, der har få professionelle læsere, fordi de ikke ligner, hvad man allerede er god til at læse og analysere, eller fordi de ikke kan forstås som henholdsvis modernismefaser eller som realismeformers historiske modpoler til modernismens dynamiske æstetik og sociale rækkevidde. Kanonudviklingen er også stadig en udvikling af forbilleder og traditionsrækker, som den var det for de gamle grækere.

Kanoniseringens genstand er bestemte former for professionel litteratur. Ganske vist blev 1970'ernes autodidakte litteratur en læsersucces, men hovedparten gled hurtigt ud af den offentlige opmærksomhed, af kanontænkningen og af undervisningen. En velvillig kritik lukkede brat for den ellers varme omtale, da denne litteratur efterhånden fremstod som et uddebatteret og trivielt og forudsigeligt eksempel. Få professionaliserede overlevede, måske fordi de efterhånden fik lært at forholde sig til et krav om, at det kunstneriske sprog skal være nyskabende. En perifer stilling i forhold til den litterære kanonopbygning får også værker af kunstnere og forfattere, der arbejder med forskellige kunstarter som f. eks. Jytte Rex, hvis *Kvindernes bog*, 1972, stadig er særdeles læseværdig eller Jørgen Leth, hvis prosabøger, film og digte lader genrerne krydses.

I den danske kanonudvikling har modernismen været normsættende, ikke mindst fordi den er ledsaget af udviklingen af en velsmurt litteraturpædagogik og gode litteraturanalytiske metoder, der egner sig i undervisningen.

Min foretrukne kanon blandt de senere års udgivelser peger i retning af værker og tekster, der enten helt og fuldt tager symbolismens og modernismens æstetik i brug eller forsøger noget radikalt andet – der er for mig at se meget *comme-il-faut*, konsensus og efterklang på scenen. Men jeg finder det også karakteristisk for den nyere litteratur, at mange og divergerende æstetisk udtryksformer og muligheder er samtidige. Min kanon bliver derfor en broget affære.

Blandt mine kanonkandidater tæller jeg Thorkild Bjørnvigs symbolistiske digte *Siv, vand og måne*, 1993, der samler den tematik og de digtformer, han arbejdede med i hele sit forfatterskab – i disse digte gennemspilles en art synæstesiens metode på alle digtsamlingens planer: i tematikken, i forhold til traditionen og dens former og i digtenes i rim og alliterationer. Min kanon omfatter også Peter Seebergs noveller, bl.a. den seneste *Halvdelen af natten*, 1997, hvis komplekse spil mellem mundtlighed og skriftlighed, mellem den folkelige fortælling og en modernistisk absurditet er meget spændende. Jens-Martin Eriksen fortsætter den eksperimentelle, psykisk dybdeborende linie i modernismen, eksempelvis i *Jim og jeg* (1989), der er et højdepunkt i den nyere litteratur. Også Solvej Balle formyr i *Ifølge loven*, 1993, en modernistisk fortælletradition med indslag af en både abstrakt og en fantastisk modernisme, og hendes noveller figurerer på min kanon, sammen med ældre prosaister som Tage Skou-Hansen, hvis *Historier fra det runde bord*, 1986-1991, er et hovedværk i den eksistentielle realisme, både underholdende og tankevækkende, skarp i forhold til den realistiske romans fordringer og tradition. Også flere af Dorrit Willumsens udgivelser tæller jeg med, gerne *Bang*, 1996, hvor Willumsens egen metaforiske modernisme indgår i et spil med Bangs impressionisme, den samtidige danske biedermeierlitteratur og den franske symbolisme på en måde, der kan følges både på sætnings- og handlingsplanet og i billedannelsen.

1980'ernes lyrik har spillet en hovedrolle i den nyere kanonudvikling. I Pia Tafdrups forfatterskab foretrækker jeg *Sekundernes bro*, 1988, hvis symbolistiske æstetik er sårbar og søgende, mindre afrundet

og fulden end senere. Og hos Søren Ulrik Thomsen har *City slang*, 1981, en helt særlig og umistelig intensitet, hvor meget end de senere samlinger imponerer og overvælder. Michael Strunges *Verdenssøn*, 1985, hører for mig til blandt de allervigtigste nyere digtsamlinger - en smertelig poesi og et vildt selvopgør, der river alt med sig i sin kunstneriske konsekvens. I den nyere digtning er især Simon Grotrians forfatterskab et pejlemærke. Hans særlige sorte og humoristiske surrealisme og sproglige fantasi ser jeg som noget af det mest løfterige i den nyere digtning. Grotrians *Fire*, 1992, er del af min kanon sammen med en samling af en helt anden støbning, Nils Lyngsøs *Stof*, 1997, hvis strømmende ord bliver ved med at generere mønstre og forbindelser i den kølige ekstase, forfatteren ser som sin digtnings effekt.

Min kanon omfatter også Kirsten Hammanns roman *vera winkelvir*, 1993, og Helle Helles novelle-samling *Rester*, 1997, der på forskellig måde kommenterer og bryder med modernismens splittelsesmetaforik og abstrakte prosaformer og udvikler en skræmmende og cool humor, som jeg bedst kan sammenligne med en af min personlige kanons hjørnestene: Kirsten Thorups *Love from Trieste*, 1969, der kaldes en digtsamling, men som jeg læser som punktroman og gerne parallelt med Christina Hesselholdts *Køkkenet, gravkammeret & landskabet*, 1991, som absolut må med på min liste, selv om jeg ikke er helt så glad for de sidste dele af hendes trilogi som for den første.

Netop i sluttressernes vidt forgrenede opbrud fra modernismen udgives en række tekster og værker, som for mig er de væsentligste bidrag til nyere dansk litteratur, og som er litteraturhistorisk horisont for flere af nyere forfatterskaber. Således anser jeg Dan Turèlls rap'ende og messende *Karma Cowboy*, 1974, for et hovedværk i nyere litteratur sammen de baksende, målende og tællende Højholt-digte i *Min Hånd 66*, 1966, der blot venter på endnu en genudgivelse sammen med *Praksis*-bøgerne. Denne periodes kanonkandidater er i det hele taget mange, og listen omfatter også Inger Christensens suveræne *det*, 1969, og Henrik Nordbrandts *Ode til blækspruten og andre kærlighedsdigte* 1975, hvor hans karakter-

ristiske slyngede metaforik danner vers om kærlighed, skibe og roser, og om den afsked, som bliver hans digtnings tilbagevendende topos.

Peter Laugesen og Klaus Høeck leverer ligeledes føde til kanonen. Laugesens *Vindens tunge*, 1986, er et blandt masser af gode eksempler på hans digtnings tonalitet og stemmeføring. Det store poetiske register hvirvler det største og det mindste ind i digtene, græs og fugle, bier og bær, børn, Barthes og Buddha dukker op i de brudte og vekslende strofer og de lange talende forløb. Klaus Høecks *Hjem*, 1985, danner en anden form for poetisk netværk, der åbner poesien for tilværelsens og sprogets mangefold, en land-art i sproget i slægt både med barokkens systematik, og med romantikkens og rocklyrikkens genreblandinger, en digtning, der råt og smukt går til grunden, idet samlingen bogstaveligt bliver til af formlerne for Danmarks undergrund.

Når det gælder prosaen, vil jeg udbygge kanon med Ib Michaels *Trubadurens lærling*, 1984, der er mere uregerlig og mindre underholdende end hans senere store succesromaner, Svend Åge Madsens monstrøse og geniale *Tugt og utugt i mellemtiden*, 1976, Vibeke Grønfeltds ditto *Mulighedernes land*, 1994, som få har givet bud på, hvordan man skal læse. Indtil vi som læsere kommer på højde med Grønfeldt kan romanen læses i hug og afsnit, og endda lokke læseren med ud på sine Danmarksfortællingers vilde vover. Henrik Bjelkes forfatterskab repræsenterer et andet betydeligt bidrag til prosaen efter modernismen. Der er meget at vælge imellem. *Hundrede postkort fra helvede*, 1980, hører til blandt mine foretrukne. Romanen er både underholdende, svær og sær i sin udvikling af skrupske forløb, i sine sproghandlinger og den tilbagevendende diskussion og rablen over kunst som erkendelse, som suggestion og vidensfelt.

Min kanon begynder efterhånden mere at ligne antikvariaternes end kulturspalternes og pensumlisternes. Jeg har besluttet mig for at leve med det, og i øvrigt holde øjne og øre åbne, når andre læsere kanonerer.

PS: *Hundrede postkort fra helvede* kan stadig erhverves til en meget overkommelig pris, men hvorlænge?.....God jagt!